

KODÁCSY TAMÁS

Az örök élet beszéde

„Te vagy a Krisztus.” Az evangéliumok szerint Péter apostol e rövid, de annál fontosabb mondata nem önállóan és elszigetelten, mintegy pusztából kiáltó szóként hangzik el, hanem egy párbeszéd folyamatában, Jézus kérdésére válaszolva. A szinoptikus evangéliumokban Péter felismeri Jézusban a Krisztust, az élő Isten Fiát (vö. Mt 16,16; Mk 8,29; Lk 9,20), ami hitének megvallásához vezet, és kimondatik a keresztyénség tételmondata: Jézus a Krisztus. Ebből fakadóan a megváltó nevének állításként való kimondása (Jézus Krisztus) önmagában is egy hitvallás.¹

„Történetileg és rendszeresen a keresztyénségben minden más tétel annak az egyszerű tételnek a további finomítása, hogy Jézus a Krisztus. Ez a tétel nem irracionális és nem abszurd, nem reflektíven és nem dialektikusan racionális, hanem paradoxikus, vagyis ellene mond az ember önértelmezésének

¹ Vö. PAUL TILlich: *Rendszeres Teológia*, Osiris, Budapest, 1996, 58.

és váradalmainak. A paradoxon új valóság, nem pedig logikai hiba.”²

János evangélista tolmácsolásában ez a vallástétel így hangzik Péter szájából: „Uram, kihez mennénk? Örök élet beszéde van nálad. És mi hisszük és tudjuk, hogy te vagy az Istennek Szentje” (Jn 6,68 sk.). A tilli-chi paradoxon itt nemcsak abban áll, hogy a názáreti Jézus az Istennek Szentje, hanem belső ellentmondást látszik hordozni az, ami Jézusnál van, azaz az „örök élet beszéde”. Az emberi várákozásnak, jobban mondva a közvélekedésnek (*doxának*) az mond ellent, hogy valami, ami meghaladja az időit és evilágít, azaz *örök*, magában hordozza az időit és evilágít, a *beszédet*. Vallási törekvéseinkkel, rítusainkkal, dogmatikus tételeinkkel, előadásainkkal próbáljuk megragadni az örökkévalót. Minden Istent leíró emberi próbálkozásunk elmondja, lefesti, megrajzolja, megfogalmazza azt, amit öröknek tartunk, ám éppen szavaink, hangjaink és ecsetvonásaink térhez és időhöz kötődése miatt az öröknek mindig csak egy evilági vetületét tudjuk ábrázolni.

Beszélhetünk az örök életről, de ez nem ugyanaz, mint az örök élet beszéde. Az örök életről szóló beszéd magában hordozza a töredékességet, a láthatatlan kiábrázolását, a megfoghatatlan megfoghatóságát, a szent profanizálását, egyszóval a bálványgyártás szellemi kockázatát. A második, az örök élet beszéde viszont pont fordítva, az egyetemes konkréttá lételevél a megtestesülést, az inkarnációt fejezi ki. Az új valóság az, hogy nem vallási törekvésből, rítusokból és dogmákból ragadjuk meg az örökkévalót, hanem az örök életnek van beszéde. Természetesen, abban

² Uo. 307.

a pillanatban, hogy kimondjuk azt, hogy „örök életnek beszéde”, újra azzal a lehetetlen állapottal szembeesülünk, hogy az örök élet beszédét, mely magában hordozza az örökkévalót, időivé tesszük, és amely magában hordozza az életet, az enyészetnek tesszük ki. Éppen ezért nem ragadható ki ez a felismerés a jánosi kontextusból, ahol az a Jézus, akiről szól Péter vallás-tétele, ott van, és csak az ő jelenléte az, ami nem engedi a beszédet ki az örökkévaló köréből. Ez igaz minden igehirdetésre, mely nemcsak Jézusról szól, hanem amiben ő van jelen.

1. Logosz és rhéma

Az „örök élet beszéde” alatt a görög a *rhéma* (beszéd) kifejezést használja, ami nagyon gyakran a *logosz* szinonimájaként használható, és a szó, beszéd, ige szemantikai mezőbe illeszkedik, csakúgy, mint a *glossza* (nyelv) és *foné* (hang) fogalmak.³ A *logosz* és *rhéma* közötti különbség úgy érzékelhető, hogy amíg a *logosz* a szavak által létrehozott rendszerezettséget és rögzítettséget hordozza (mint tanítás, gondolat, elv), addig a *rhéma* inkább konkrét megnyilvánulásra, kimondott szavakra vonatkozik. Sőt, az a tulajdonság, hogy a szó vagy fogalom nemcsak jelez valamit, hanem helyettesíti is a dolgot, és lényegében azonos lehet vele, leginkább a *rhéma* vonatkozásában érzékelhető.⁴ (A magyar nyelvtanban a mondatban az új információt hordozó elemeket nevezzük rémának, a már ismert

³ Vö. OTTO BETZ: Word, Tongue, Utterance, rhéma, in Colin Brown (ed.): *The New International Dictionary of New Testament Theology*, vol. 3., Paternoster, Carlisle, Cumbria (UK), 1986, 1121.

⁴ Vö. uo. 1078.

információt hordozó, ismétlődő alakzatokat pedig témának. Ebben az összefüggésben a réma a mondat mondanivalója.) Az összetett héber *dábar* kifejezést hol *logosznak*, hol *rhémának* fordítják, de a görögben a *rhéma* hordozza a *dábar* jelentéséből a dolgot, ügyet és eseményt. Így az, hogy „örök élet beszéde van nálad” nemcsak azt jelenti, hogy Jézus tud beszélni az örök életről, hanem úgy értendő, hogy nála vagy benne az egyetemes konkretizálódott, az örök élet kifejezésre jutott ebben a világban és benne ténylegesült. Az örök élet történik benne.

Karl Rahner (1904–1984) széles igeteológiai munkásságában talán az egyik legnagyobb jelentőségű felismerés az volt, hogy az igehirdetés vonatkozásában nem azt a kérdést tette fel először, hogy „mi történik?“, hanem azt: „ki történik?” és „hol történik?”. A válasz pedig az, hogy Isten történik mint Isten Igéje, és ez az egyházban – mint Krisztus testében történik. Így az igehirdetés nem egy tankönyvszerű, lezárt szöveg, hanem az Istennel való találkozás eseménye.⁵ Ezzel összhangban mondja Otto Semmelroth:

„A Fiú megtestesülésében nemcsak az ajkairól elhangzott szavakkal beszélt az Atyáról, hanem saját maga az Atya emberekhez intézett Igéje. A prédikáció eseményében jelenvalóvá válik a megtestesülés titkának eseménye.”⁶

A prédikáció így nemcsak egy szószéki beszéd, hanem abban jelenvalóvá válik a megtestesülés titkának

⁵ Vö. TODD TOWNSEND: *The Sacramentality of Preaching*, Peter Lang, New York, 2009, 29–31.

⁶ OTTO SEMMELROTH: *Wirkendes Wort, Zur Theologie der Verkündigung*, Josef Knecht, Frankfurt, 1962, 227; idézi KRAKOMPERGER ZOLTÁN: Jézus Krisztus igei jelenléte, *Praeconia* 3 (2008/1) 15.

eseménye. Ezt az igehirdetésben megjelenő inkarnációt, a mennyei és földi találkozását a retorikából kölcsönvett kifejezéssel *homiletikai aptum*nak nevezzük, ami éppen a megtestesülésből adódóan haladja meg a retorikai aptumot.⁷

Az igehirdetésben a mennyei és földi találkozása azért történhet meg, mert az Ige megtestesült, és a „legyen!” teremtő szó teremtményé lett Krisztusban. Amikor a Szó (Ige) szimfóniájáról beszélünk krisztológiai értelemben, akkor a szimfóniában (összhangban) rejlő hangok sokaságának rendezettsége csak azért lehetséges, mert az Ige helyreállította azt a diabolikus rendezetlenséget, amely a világban elterjedt végzetesen széthúzó, gyűlölködő, átkozódó hangok tömegével nyilvánul meg.

Korábban már kifejtettük,⁸ hogy a hang egy olyan különleges információhordozó, amely a fényvel ellentétben magában hordozza az evilágiságot. Míg a fény képes légüres térben (vákuumban) is terjedni és üzenetet továbbítani, addig a hangra ez nem áll fenn. A hangnak szüksége van valamilyen közegre, ahol apró részecskék ütközhetnek egymáshoz (a levegő, víz vagy más anyag molekuláira), és ezzel továbbítják az információt. Így Pálnak az a felismerése, hogy „a hit hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde [*rhémája*] által” (Róm 10,17), arra utal, hogy tetszett Istennek az, hogy a testté lett Igéről szóló evangélium hirdetése is a megtestesülés formájában történjen. Ez azt jelenti, hogy a hang kimondásában és meghallásában mindig egyfajta inkarnációnak lehetünk tanúi, mert a hang mindig hozzá van kötve valamilyen

⁷ Ld. KODÁCSY TAMÁS: *A homiletikai aptum. Hogyan lesz a szószéki beszédből igehirdetés?*, KRE – L'Harmattan, Budapest, 2019, 18–23.

⁸ Vö. uo. 100–101.

földi hordozóhoz, ahogyan az Ige testet öltésével Isten az emberi testhez és a földi környezethez kötötte magát. „A szó időbeli eseményként történik. Ezért a szóhoz tartozik az a helyzet, amelyikből ered, az, amelyikbe bele-történik, s az, amelyet megváltoztat.”⁹

De miből fakad ez a számtalan sok hang, amely egységért kiált? A szó szimfóniáját itt úgy közelítjük meg, hogy az emberi beszéd olyan anatómiai sajátosságára mutatunk rá, amely teológiai mondanivalót is hordoz. Természetesen a beszéd anatómiája korántsem fedi le azt a teljes eszköztárat és készséget, amely a beszédhez szükséges. A viszonylag új, interdiszciplináris pszicholingvisztika célja az, hogy kutasssa, hogyan használjuk és értjük a nyelvet, hogyan építjük fel a mondatokat, hogyan értjük meg a szavak jelentését és hogyan kommunikálunk egymással. Magába foglalja a nyelvi megértést, a beszédprodukción, az anyanyelv elsajátítását, az idegen nyelv tanulását és a neurológiai folyamatokat, amelyek az emberi nyelvvel kapcsolatosak.¹⁰ Mindebből csak egy kis szeletet vizsgálunk most, amit az alábbi táblázatban foglalunk össze.

⁹ GERHARD EBELING: *Isten és szó – Isten szava és a hermeneutika*, Hermeneutikai Füzetek 7., Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest, 1995, 50.

¹⁰ Ld. PLÉH CSABA – LUKÁCS ÁGNES (szerk.): *Pszicholingvisztika*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2015. [<https://doi.org/10.1556/9789630594998>]

<i>A beszéd anatómiája</i>	<i>A beszéd teológiája</i>
A hangképző csatorna nagysága a hangok széles repertoárját teszi lehetővé.	Az ember nevet tud adni a teremtett világ élőlényeknek (1Móz 2).
Az ember nagyon választékosan hangskálán tud kommunikálni.	Ugyanabból a szájból jön ki az áldás és az átok (Jak 3).
A halálos félrenyelés a beszéd és evés rossz koordinálása miatt következik be.	Az ember bukása rábeszélésből és a tiltott gyümölcs megevése miatt következik be (1Móz 3).
Életünk során többször félrenyelünk, ez nem szükségszerű, de tényszerű.	Ahogy tehát egy ember által jött a bűn a világba, és a bűn által a halál, úgy minden emberre áterjedt a halál azáltal, hogy mindenki vétkezett (Róm 5,12). Ez sem szükségszerű, hanem tényszerű.
A félrenyelés úgy gyógyítható, hogy a tüdőből kiáramló levegővel kisodorjuk a légutakba került idegen testet (falatot vagy folyadékot).	A szó testté lett (Jn 1,14), majd ecetet ivott, hangosan felkiáltott, és kilehelte lelkét (Mk 15,36 sk.; Mt 27,48 sk.; Lk 23,46; Jn 19,29 sk.).

2. A beszéd sokszínűsége és kockázata

A beszéd az emberi kommunikáció olyan formája, amely hangok és beszédhangok használatával történik. Ez magban foglalja a hangok, a kiejtés, az intonáció, a ritmus és a kiejtés sebességének kombinációját. A beszéd a szóbeli kommunikáció eszköze, amelyet az emberek használnak a gondolatok, érzelmek és információk kifejezésére.

Akarva-akaratlanul is szembesülnünk kell azzal a kikerülhetetlen anatómiai adottsággal, hogy az ember

a beszéd lehetőségéért a halál valós veszélyével fizet. E kockázat ténye nemcsak az anatómia körében igaz, hanem fennáll akkor is, amikor a beszéd és a halál kapcsolatát Istennel és embertársainkkal való kapcsolatunkban, a valósághoz való viszonyunkban értelmezzük. Emiatt érdemes látnunk az anatómiai adottság és a spirituális vonatkozás összefonódó kockázatát.

Miben is áll a beszéd halálos szervi kockázata? Már Charles Darwin felismerte a fajok eredetéről írt könyvében „azt a különös tényt, hogy az általunk lenyelt étel és ital minden részecskéjének el kell haladnia a légcsőnyílás fölött, miközben egy kissé az a veszély fenyeget, hogy a légcsövet elzáró pompás készülék ellenére a tüdőbe jut”.¹¹ A légcsövet „elzáró pompás készülék” a gégefedő, mely egy lapos, levélaalakú porclemez a nyelv alapja mögött. Innen kapta latin nevét is: *epiglottis*, azaz „a nyelv fölötti”. A gégefedő funkciója az, hogy nyeléskor lezárja a légcsövet, és ezzel megakadályozza, hogy étel vagy ital kerüljön a tüdőbe, aminek katasztrofális következménye lehet. Ez a nyelv fölötti lehetőségünk, amely pótolhatatlan segítséget nyújt a beszéd kialakításában, ugyanakkor diszfunkciója halálos kimenetelű lehet.

Ahogy Philip Lieberman (1934–2022) rámutat, ilyen gégefedőre azért van szükségünk, mert a *homo sapiensnél* a szájüreghez képest leereszkedett a gége. Ezzel nagyobb lett az az üreg, amely a választékos hangképzésben fontos szerepet játszik. A nyelv szabadabban mozog, megnő a modulációt lehetővé tevő

¹¹ CHARLES DARWIN: *A fajok eredete*, Neumann Kht., Budapest, 2004, 142. (ford. Kampis György) <https://mek.oszk.hu/05000/05011/05011.pdf>

csatorna hossza, így többféle hangot tudunk kiadni.¹² Ez a szervi lehetőség csak nekünk adatott a főemlősök között. Sem a csimpánzok, sem az ősember elődeink – még a neandervölgyi emberek sem – képesek ilyen változatos hangskálán kommunikálni.¹³ A választékos kommunikációnak kulcsszerepe van az emberré válásban, melyhez elengedhetetlen mind az agy asszociációs készsége, mind a hangképzőszervek anatómiája. Jól tudjuk, hogy az állatok kommunikációja is nagyon fejlett, bizonyos tekintetben sokkal fejlettebb az emberénél, képesek összetett mozgás alapján tájékozódni (méhek tánca), ultrahangokat kiadni és felfogni több (száz) kilométeres távolságokból, mint a delfinek, bálnák vagy elefántok esetében, viszont a kommunikációban a beszéd választékossága, a hangképzés sokszínűsége emberi sajátosság.

A korai választékos asszociáció és kifejezőkészség különleges bibliai lenyomatát olvashatjuk a teremtéstörténet leírásában. Természetesen nem kapunk információt a gége leereszkedéséről, a gégefedő működéséről, a magas és mély magánhangzók kialakulásáról, de arról igen, hogy a teremtett világ sokféleségének megfelelő elnevezése hangsúlyos esemény volt az ember eredetének korszakában. A bibliai leírás szerint miután az Úr Isten megalkotta a földből a föld minden állatát és az ég összes madarát, odavezette őket az emberhez, „hogyan lássa, minek nevezi el őket – mert minden élőlénynek az lett a neve, aminek az ember elnevezte. Így adott az ember nevet minden jószágnak,

¹² Ld. PLÉH CSABA – LUKÁCS ÁGNES, (szerk.): *Pszcholingvisztika*. https://mersz.hu/hivatkozas/pszlingv_sect3_24_1_p4/#pszlingv_sect3_24_1_p4

¹³ Ld. PHILIP LIEBERMAN – EDMUND CRELIN: On the Speech of Neanderthal Man, *Linguistic Inquiry* 2 (1971/2 Spring) 203–222.

az égi madaraknak és minden vadállatnak, de az emberhez illő segítőtársat nem talált” (1Móz 2,19 sk.). De honnan tudott ennyi nevet adni? Hogyan volt minden élőlényre szava az embernek? Mekkora fantázia kellett ahhoz, hogy a hangutánzó szavaktól az összetett kifejezésekig nevet adjon a teremtett élőlények sokaságának? Hogyan hasonlította össze ezeket az állatokat, melyből különböző kifejezések formálódtak? Mi köze van ennek a társkereséshez?

A hangképző szerveink fejlődése a születés után lényegében modellezi az egyedfejlődés folyamatát, és nyomon követhetjük az újszülöttnél az ember hangskálájának kialakulását és rögzülését. Mindeközben az újszülött meg is különbözteti magát a világtól, és különválik az „én” és a „másik”. Lényegében ugyanez történik a bibliai leírásban is, a fejlődéstan szakaszának olyan fontos állomását láthatjuk, ahol a társkeresés narratívájában az ember megkülönbözteti az élőlények seregét, és ezzel éntudata alakul ki. Ennek kiteljesedése lesz az, amikor megtalálja párját, és ebben az összehasonlításban Ádám azt mondja Évára: „ez már csontomból való csont, és testemből való test!” (1Móz 2,23). De ezt a felismerő kiáltást megelőzte a teremtett világ sok élőlényének elnevezése, az ebből fakadó reflektív tudat, hogy az ember miben különbözik a többitől, ugyanakkor a férfi és nő miben tartozik össze. A névadás bibliai leírása körüli viták ma elsősorban arról szólnak, hogy a névadással a férfi hatalomra tesz-e szert mind a teremtett világ, mind a nő fölött vagy sem, melynek részletes tárgyalására itt nem térünk ki.¹⁴ Mi arra fókuszálunk,

¹⁴ Ld. GEORGE W. RAMSEY: Is Name-Giving an Act of Domination in Genesis 2:23 and Elsewhere?, *The Catholic Biblical Quarterly* 50 (1988/1)24–35. További összefoglaló összehasonlítás: JONATHAN MASON: *Genesis 2:23 – Does naming imply authority?*. <http://>

hogy a névadás mint választékos kommunikáció milyen szerepet tölt be az ember emberségében és emberségének elbukásában.

Azzal, hogy ilyen sokféle hangot tudunk kiadni, növeljük a félrenyelésből adódó fulladás kockázatát.¹⁵ Az, hogy valakinek torkán akadjon a falat, egyáltalán nem ritka, és sajnos az sem, hogy ennek halálos kimenetele legyen. Számos nevezetes félrenyelésről tudunk, többek között így halt meg Szophoklész (borban maradt szőlőmag miatt), Jimi Hendrix (saját öklendezése miatt) vagy Attila, a hunok királya (orrvérzés vagy ivászat miatt). George W. Bush 2002. január 23-án majdnem megfulladt egy perectől. Az USA-ban a negyedik leggyakoribb véletlenszerű halálozási ok a félrenyelés, 4–5 ezer ember hal meg így évente.¹⁶ A félrenyelésnek számos oka lehet, melyet kiválthat a mohóság, a türelmetlenség, az ijedtség, a figyelmetlenség vagy akár a nevetés. A beszéd képességével együtt jár, hogy félrenyelhetünk és abban meg is halhatunk.

3. Beszélő kígyó és ennivaló gyümölcs

Nem véletlen, hogy a bibliai bűneset beszámolója szerint az ember bukása a beszéd és evés torz kölcsönhatása nyomán lesz valósággá. Az édenkerti tiltott fa azt a nem szükségszerű lehetőséget fejezi ki, hogy az ember az ártatlanság állapotában képes vétkezni (*potuit*

www.walkingwithgiants.net/marriage-family-society/gender/genesis-223-does-naming-imply-authority/

¹⁵ Vö. PHILIP LIEBERMAN: The Evolution of Human Speech. Its Anatomical and Neural Bases, *Current Anthropology* 48 (2007/1) 44.

¹⁶ Vö. PHILIP LIEBERMAN: The Evolution of Human Speech, 45.

peccare), valóban képes választani, hogy eszik-e a tiltott gyümölcsből vagy sem. A fa egyetlensége a kert sok fája között jelzi ennek a lehetőségnek a szükségtelen, ám tényszerűen lehetséges bekövetkezését. Az édenkertben egyedül az embernek adatott az,¹⁷ hogy a számtalan gyümölcsből egyen, az állatok csak a zöld növényt (vö. 1Móz 1,30) ehették. Ahogyan a beszédből adódó félrenyelés sem szükséges lehetőség az ember kommunikációjában, úgy a tiltott gyümölcs evése sem az. A tragédia mégis megtörténik. A bűneset értelmezése során rendszerint abba a hibába esünk, hogy az egész elbeszélést csak eredetmítoszként kezeljük, amely során a bukás eseménye múltbeli és szükségszerű lesz. Ezzel lényegében Ádám és Éva vállára tesszük a felelősséget, mint ami megtörtént és aminek meg kellett történnie. A múltbeliséget és szükségszerűséget nehéz időszerűvé és tényszerűvé tennünk, és felismerni azt, hogy ez nemcsak történt, hanem történik, és nem szükségszerű volt, hanem tényszerű. Olyan ez, mint a félrenyelés: nem szükségszerű, mégis mindenkivel megtörténik.

„Az elbeszélésben a tiltott tudást – mely nem teremtett dolog – a teremtés egyik eleme, a gyümölcs jelképezi. Mi a jelentősége ennek a részletnek? Óriási. Arra emlékeztet, hogy az ember mindig a teremtmények fölött gyakorolja azt az önállóságát, amelyet magának állítása szerint kiharcolt. Amikor elhatározza, hogy olyan lesz, mint Isten, »jó és rossz

¹⁷ Vö. JONATHAN MORGAN: *Sacrifice in Leviticus: Eco-Friendly Ritual or Unholy Waste?*, in David G. Horrell – Cheryl Hunt – Christopher Southgate – Francesca Stavrakopoulou (eds.): *Ecological Hermeneutics. Biblical, Historical and Theological Perspectives*, Bloomsbury, London (UK), 2010, 34.

tudója«, csúfosan megbukik azon, hogy semmit sem tud teremteni.”¹⁸

Helyesebben szólva, alkotói készsége nem haladja meg a teremtett világot.

Nemcsak a teremtett növényvilág egy gyümölcse az, amely hozzájárul az ember bukásához, hanem a bukásnak aktív motiválója a teremtett világ egy másik tagja is, a kígyó. Íme, az az ember, akinek feladata lenne a teremtett világ állatainak uralkodni és a kertet művelni, elbukik két teremtmény miatt, melynek nem tud ellene állni, sem az állatnak, sem a növénynek, sem a beszédnek, sem az evésnek.

A teremtett világ rendje ott torzul, amikor a kígyó mint teremtett állat¹⁹ kezdi el irányítani az embert, akinek uralkodnia kellett volna az állatokon (vö. 1Móz 1,28). A kígyó nem látvánnyal, erőszakkal vagy kényszerrel győzi meg az embert, hanem rábeszéléssel, amelyben az ember végzete a gonosszal való partnerség és a nagyravágyás (*hübrisz*) lett. A rábeszélés pedig a tiltott evéshez vezetett. Az Úr nem szabályozta az Édenkertben azt, hogy az ember kivel állhat szóba, és kivel nem, minden élőlényvel beszélhetett. Az álmodó ártatlanság állapotában²⁰ lévő embernek csak a jó és rossz tudásának fájáról való evést tiltotta az Úr. A gonosz eszköze a beszéd volt, kimondott szavakkal győzte meg az embert, aki csak ezután evett. Úgy beszélt, hogy az első szótól kezdve hazudott, mondataival eltorzította a valóságot, és megtámadta az Isten és ember közötti sértetlen viszonyt. „Csakugyan azt mondta Isten, hogy a kert egyetlen fájáról sem ehettek?” (1Móz 3,1) – kérdezte a kígyó.

¹⁸ HENRI BLOCHER: *Kezdetben*, Harmat, Budapest, 1998, 144.

¹⁹ Vö. uo. 147.

²⁰ Vö. PAUL TILlich: *Rendszeres Teológia*, 264–266.

De a kígyó mondata nem egy őszinte, érdeklődő kérdés, hanem megátalkodott hazugság. Luther Márton azt írta a mondat eleji héber kérdőszóról (*'af ki*), hogy úgy hangzik, mintha valaki gúnyosan csúfolódna.²¹ Az őstörténetben a kígyó által kimondott első hazug szó hozza be a gonoszt a világba, ezért csak az Isten által kimondott első szó megérkezése hozhatja el az ebből való szabadulást. De hogyan lehet az a beszéd az örök életé, ami kemény (vö. 2Móz 33,4), átok, hazugság (vö. Zsolt 59,13) és ítélet (vö. 5Móz 17,9)?

Jakab az ember nyelvéről világosan leírja, hogy sokszínűsége és kockázata egyedülálló a teremtett világban:

„Mindenfajta vadállat és madár, csúszómászó és tengeri állat megszelídíthető: meg is szelídíti az ember; a nyelvet azonban az emberek közül senki sem tudja megszelídíteni, fékezhetetlenül gonosz az, telve halálos méreggel. Ezzel áldjuk az Urat és Atyát, és ezzel átkozzuk az Isten hasonlatosságára teremtett embereket: ugyanabból a szájból jön ki az áldás és az átok.” (Jak 3,7–10)

Két képhez hasonlítja a nyelvet: az egyik a lovak zablája, a másik a hajó kormányrúdja. Mindkettő azt fejezi ki, hogy a nyelv annak ellenére, hogy kicsi testrészt, mégis nagy dolgokra van hatással (vö. Jak 3,5).

4. Az örök élet beszéde

Jézus nem utal anatómiai részletességgel a száj-nyelv szerepére, de a farizeusokkal folytatott vitájában,

²¹ Vö. HENRI BLOCHER: *Kezdetben*, 143.

a tisztaságról szóló tanításában rámutat a beszéd és evés összefüggésére (ld. Mt 15,1–20).

Először képmutatóknak nevezi a farizeusokat Ézsaiást idézve: „Ez a nép ajkával tisztel engem, szíve azonban távol van tőlem. Pedig hiába tisztelnek engem, ha tanításként emberi parancsolatokat tanítanak” (Mt 15,8 sk.). Arra hívja fel a figyelmet, hogy nem lehet csak olyan beszéddel Istenről beszélni, ami nem szívből jön, ami nem igazság. Az ószövetségi próféták ítélet alá esnek, ha Istentől akarnak eltántorítani (vö. 5Móz 13,2–6), vagy ha önteltségükben szólnak (vö. 5Móz 18,22). Így járt az ismeretlen engedetlen próféta (vö. 1Kir 13,11–34) vagy Hananjá is Jeremiással szemben (vö. Jer 28). A képmutatás és hiteltelenség kísértése alól az igehirdető sem mentes. Szűcs Ferenc teológiai professzor fogalmazta meg egy igehirdetésről szóló előadásában, hogy az igehirdetés és igehirdető kapcsolata olyan, mint a középkori hidász mérnök és a híd kapcsolata. A mérnök lelkiismeretesen megtervezi a hidat, de hiába bizonygatja a megrendelőnek, hogy a terve helyes. Feleslegesen vezeti le, hogy a híd stabil, kibírja a terhet, ellenáll a viharoknak, s a hőtágulást is kezeli a dilatációs szerkezettel; valójában senkit nem tud meggyőzni számításaival, mert ezt vagy nem értik, vagy nem érdekli őket. Az elkészült híd átadásakor viszont az építésznek az új híd alá kell állnia, amíg minden ember, minden lovas és minden kocsi át nem megy a hídon. Az életével és nem a szakszerű számításaival vállal garanciát arra, hogy a híd jó. Valahogyan így van ez az igehirdetéssel is: lehetünk bármennyire is meggyőződve arról, hogy jó az exegézisünk, gyönyörű a teológiai gondolatmenetünk, helytálló a szómagyarázatunk, remek az illusztrációnk, nem ez a döntő. A hitelességet az életünk adja, nem a szaktudásunk. Ez természetesen nem

azt jelenti, hogy hitelesen beszélhetünk képtelenségeket, mert a felkészülés és a megértés is része – szükségszerű, de nem elégséges része – a hitelességnek.

Másodszor Jézus az evés tisztaságát és a beszéd tisztaságát állítja párhuzamba:

„Nem az teszi tisztátalanná az embert, ami bemegy a száján, hanem ami kijön a szájából, az teszi tisztátalanná az embert. [...] Nem gondoltok arra, hogy minden, ami bemegy a szájon, a gyomorba jut, és az árnyékszékbe kerül? Ami azonban kijön a szájából, az a szívből származik, és az teszi tisztátalanná az embert. Mert a szívből származnak a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráználások, lopások, hamis tanúskodások és istenkáromlások. Ezek teszik tisztátalanná az embert. De az, hogy mosatlan kézzel eszik, nem teszi tisztátalanná az embert.” (Mt 15,11.17–20)

A szájon keresztüli evés és a beszéd szembeállításával Jézus nem azt mondja, hogy étkezés előtt nem kell kezet mosni. A szájon bemenő étel és szájon kijövő szó kontrasztjával Jézus sokkal mélyebb jelentést ad a tisztaságnak. A képmutatás leleplezése mellett még egy nagyon fontos üzenete van Jézusnak: a tisztaság és tisztátalanság fogalmai nem individuálisak, hanem közösségiek. A tisztaság fogalmáról lehántja az individualizmust, amikor kijelenti, hogy nem az evés a fontos, amely egy emberbe befelé megy, hanem a szó, ami kifelé jön a szájon és a másikhoz ér. Amíg az evésben a tisztaság csak az étkezőről szól, addig a szívből induló és szájon kijövő szavak az egész környezetünkre, embertársainkra is hatnak.

Az ószövetségi bűneset történetének és az újszövetségi szabadulástörténetnek van egy figyelemre

méltó keretes szerkezete: a bűnbeesés első mozzanatában a kísértő rábeszéli az embert, hogy egyen a tiltott gyümölcsből, amit az ember lenyel, és bűnbe esik. A bűnből való megváltás utolsó mozzanatában a testté lett Ige gyümölcsöt vesz magához, de már nem azt a csábítót (vö. 1Móz 3,6), hanem azt, ami megerjedt, és savanyú származékából ecet lett. Ezzel az ecettel kínálják, ami a halált jelenti. „Miután Jézus elfogadta az ecetet, ezt mondta: Elvégeztetett! És fejét lehajtva, kilehelte lelkét” (Jn 19,30). Az ember hagyta magát rábeszélni, és evett a kívánatos fa tiltott gyümölcsből, és ezzel mindent elrontott. Isten Igéje hagyta magát emberré lenni, aki a halott fán evett a gyümölcsből erjedt ecetből, majd kimondta a beteljesülés szavait, és megfulladt az utolsó kiáltásával. Halálával és feltámadásával megitta a gyümölcs keserűjét, életté tette a halott fát, áldássá alakított az átkot, kimondott szavát pedig örökkévalóvá.

Hol van az örök életnek beszéde? Amikor Péter Jézusra tekintve azt mondja: „nálad”, akkor nemcsak egy teret és időt jelöl meg, hanem azt, akinél az örök élet beszédben, térben és időben testesült meg. A názáreti Jézus az Istennek szentje.

Bibliográfia

- BETZ, OTTO: Word, Tongue, Utterance, rhéma, in Colin Brown (ed.): *The New International Dictionary of New Testament Theology*, vol. 3., Paternoster, Carlisle, Cumbria (UK), 1986.
- BLOCHER, HENRI: *Kezdetben*, Harmat, Budapest, 1998.
- DARWIN, CHARLES: *A fajok eredete*, Neumann Kht., Budapest, 2004. (ford. Kampis György) <https://mek.oszk.hu/05000/05011/05011.pdf>
- EBELING, GERHARD: *Isten és szó. Isten szava és a hermeneutika*, Hermeneutikai Füzetek 7., Hermeneutikai Kutatóközpont, Budapest, 1995.
- KODÁCSY TAMÁS: *A homiletikai aptum. Hogyan lesz a szószéki beszédből igehirdetés?*, KRE – L'Harmattan, Budapest, 2019.
- KRAKOMPERGER ZOLTÁN: Jézus Krisztus igei jelenléte, *Praeconia* 3 (2008/1) 7–32.
- LIEBERMAN, PHILIP: The Evolution of Human Speech. Its Anatomical and Neural Bases, *Current Anthropology* 48 (2007/1) 39–66.
- LIEBERMAN, PHILIP – EDMUND CRELIN: On the Speech of Neanderthal Man, *Linguistic Inquiry* 2 (1971/2 Spring) 203–222.
- MASON, JONATHAN: Genesis 2:23 – Does naming imply authority? <http://www.walkingwithgiants.net/marriage-family-society/gender/genesis-223-does-naming-imply-authority/> (Letöltve: 2023.07.13.)
- MORGAN, JONATHAN: Sacrifice in Leviticus. Eco-Friendly Ritual or Unholy Waste?, in David G. Horrell – Cheryl Hunt – Christopher Southgate – Francesca Stavrakopoulou (eds.): *Ecological Hermeneutics*, Bloomsbury, London (UK), 2010, 34.

- PLÉH CSABA – LUKÁCS ÁGNES (szerk.): *Pszicholingvisztika*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 2015. [<https://doi.org/10.1556/9789630594998>]
- RAMSEY, GEORGE W.: Is Name-Giving an Act of Domination in Genesis 2:23 and Elsewhere?, *The Catholic Biblical Quarterly* 50 (1988/1) 24–35.
- SEMMELOTH, OTTO: *Wirkendes Wort, Zur Theologie der Verkündigung*, Josef Knecht, Frankfurt, 1962.
- TILLICH, PAUL: *Rendszeres Teológia*, Osiris, Budapest, 1996.
- TOWNSEND, TODD: *The Sacramentality of Preaching*, Peter Lang, New York, 2009.

